

INTERVIEW PIET HEIN DONNER, MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN

‘Wie tegen buitensluiting is, moet vooral niet zelf buitensluiten’

Hij legt het vaak uit, ook aan vrienden en familie: het CDA kon niet anders dan met de PVV in zee gaan. ‘Nederland kan zich niet permitteren geen kabinet te hebben.’

Door Tjerk Gualthérie van Weezel en Ron Meerhof. Foto Mike Roelofs

De Nestor

Waar Piet Hein Donner is, daar is ook de zondeval. Jozef Israëls' voorstelling van Eva's hap uit de verboden vrucht reisde met hem mee van Justitie naar Sociale Zaken. En nu, sinds oktober, hangt het schilderij op het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Drie verschillende posten in acht jaar en vijf kabinetten. Is dat ambitie, ijdelheid, verknochtheid aan het pluche of plichtsbef? Vooral dat laatste, is steevast de kokette verzekering van Donner. ‘Een ministerschap doe je niet omdat het leuk is. Maar het is machtig interessant. En als kerk of staat je vragen, moet je wel zeer zwaarwegende argumenten hebben om nee te zeggen.’

Die kon de telg uit het beroemde gereformeerde juristengeslacht niet vinden, toen Rutte hem in september benaderde.

De Vakminister

Donner was een gevierd minister van Justitie en steun en toeverlaat van de naamgever in de kabinetten-Balkenende I, II en III. Hij moest in 2006 aftreden na de Schipholbrand. Ernst Hirsch Ballin nam zijn post over en bleef Justitie doen in Balkenende IV. Donner ging naar Sociale Zaken.

Waarom bent u daar niet gebleven?
‘Ik heb daar een interessante tijd gehad. Het zou ook boeiend zijn geweest, te zien hoe dat zich verder zou ontwikkelen, maar al vrij snel tijdens de formatie werd duidelijk dat het CDA de ministers van Financiën en Economische Zaken zou leveren. Dan ligt het voor de hand dat er een VVD'er komt op Sociale Zaken. Daar heb ik dus niet over hoeven nadenken.’

Of wilde u niet? Dit kabinet draait de door u bereikte verhoging van de AOW-leeftijd tot 67 terug naar 66; de flexibilisering van het ontslagrecht waarnaar u streefde, is van de baan. ‘U zoekt nu naar punten waarom het niet aantrekkelijk zou zijn. Kijk nou naar alle dingen waarom het wel aantrekkelijk is. Die flexibilisering was in het vorige kabinet ook niet gelukt. Waarom zou dat nu de doorslag geven?’

‘Het belangrijkste op Sociale Zaken is niet eens dat we de discussie over verlenging van de pensioenleeftijd op gang hebben gebracht, maar dat we in crisistijd de werkloosheid op een acceptabel peil konden houden. Dat is voor mij het interessantste deel geweest op Sociale Zaken.’

Donners derde ministerie werd dus Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, dat in de formatie de verantwoordelijkheid voor de politieke kwijtraakte aan het nieuwe ministerie van Veiligheid. Als compensatie kreeg ‘BZK’ de terreinen wonen, wij-

ken en integratie uit de boedel van het opgedoekte ministerie van VROM. Zo is Donner de eerst verantwoordelijke om de vastgelopen woningmarkt los te trekken.

De afgelopen jaren verscheen daarover een stapel adviezen, van de VROM-raad tot en met recent de economische commissie van de SER, met daarin onder anderen topeconom van CDA-huize Lans Bovenberg. Alle wijzen de hypotheekrenteaftrek aan als een van de belangrijkste factoren die de huizenmarkt de laatste tien jaar ontwrichtten. Een maatregel om huizenbezit te stimuleren verwerd tot een koopsubsidie die vooral de huizenprijzen opjaagt, is de kern van de kritiek.

Maar CDA, VVD en PVV waren het over weinig zaken zo eens als over de hypotheekrenteaftrek: die blijft. Donner is niet onder de indruk van alle eerdergenoemde adviezen. ‘Voor elk standpunt dat je in Nederland inneemt, zeker als minister, zijn er altijd wel adviseurs die zeggen dat je iets onverstandigs doet.’

SER en VROM-raad zijn niet zomaar adviseurs. Kunt u één rapport noemen dat aanbeveelt de hypotheekrente in stand te houden?

‘Nee, want voor alles wat er al is, krijg je doorgaans geen adviezen. De enige argumenten die ik hoor tegen de hypotheekrenteaftrek hebben allemaal met inkomenspolitiek en overheidsfinanciën te maken: de rijken profiteren er te veel van, en de maatregel kost de staat te veel geld. Argumenten die gaan over de woningmarkt hoor ik nauwelijks.’

‘De grootste problemen in de huizenmarkt zijn nu de stokkende doorstroming, een zekere daling in de huizenprijzen en dat er te weinig gebouwd wordt. Als dat je problemen zijn, is het stomme wat je nu zou kunnen doen een discussie starten over de hypotheekrenteaftrek.’

U koppelt het nadrukkelijk aan dit moment.

‘Nee, dat wilt u graag horen. Ik zeg: ik zie geen verstandige argumenten tegen. Ook het idee dat Nederlanders te grote schulden zouden opbouwen, wordt gecorrigeerd door

Wie het herstel op de woningmarkt wil saboteren, moet de aftrek van hypotheekrente aanpakken

de banken. Die scherpen de eisen voor hypotheekrenteaftrek. En de bedragen die ze verstrekken zijn al lager.’

Die banken zijn toch de echte winnaars bij de hypotheekrenteaftrek? Zij kunnen daardoor veel hogere leningen verstrekken en krijgen dus meer rente binnen.

‘Als ik tabula rasa de wereld opnieuw zou mogen inrichten, zijn er misschien andere systemen denkbaar. Maar ook dan zou ik willen stimuleren dat mensen hun geld uitgeven aan duurzame goederen, zoals huizen. Ik constateer ook dat ze in Frankrijk voor de crisis overwogen een hypotheekrenteaftrek in te voeren. Uit een oogpunt van eigen woningbezit.’

De meeste landen schaffen hem af. ‘In Zweden hebben ze dat om redenen van overheidsfinanciën gedaan, en dat heeft een enorme bankencrisis en huizen crisis opgeleverd.’

Daar moesten ze het gehaast doen. In Groot-Brittannië deden ze het geleidelijk en ging het veel beter. Bent u niet bang dat we in de toekomst ook overhaast moeten afschaffen en dat iedereen dan zegt: die Donner, dat was toch zo'n verstandige man, waarom is die niet begonnen de regeling verantwoord af te schaffen? ‘Denkt u nou dat we midden in een crisis zoiets aan de orde zouden moeten stellen? Wie echt het herstel op de woningmarkt wil saboteren, die moet de hypotheekrenteaftrek aanpakken. Als we het vertrouwen willen terughebben dan moeten we dat juist niet doen.’

De CDA'er

De samenleving lijkt de laatste jaren soms gespleten in twee kampen; degenen die niets te maken willen hebben met Geert Wilders, en de rest. Donner werd gemakshalve ingedeeld bij die eersten. Voor velen was het dan ook een verrassing dat hij met Wilders ging samenwerken.

Donner is het op veel punten oneens met Wilders, ‘met de omgang met de islam als meest fundamentele punt’. Maar hij wijst op het landsbelang: Nederland kan zich niet permitteren geen kabinet te hebben. En Nederland kan zich volgens de staatsman vooral niet permitteren zo'n grote groep kiezers als die van Wilders buiten te sluiten – ‘Wie tegen polarisatie en buitensluiting wil vechten, moet vooral niet zelf polariseren en buitensluiten.’

Voor andere combinaties waren al gauw vier of meer partijen nodig, zegt hij, met alle toekomstige gevolgen van dien. En ach, met D66 heeft hij óók samengewerkt en met die partij is hij het toch ook op veel punten oneens.

Maar dit ligt veel scherper, houden we hem voor. Iedereen heeft over Wilders een mening, het onderwerp is moreel beladen.

CV

1948

Geboren op 20 oktober in Amsterdam

1976-1981

Ambtenaar Economische Zaken

1982-1984

Gedetacheerd bij parlementaire enquêtecommissie RSV

1984-1990

Ambtenaar bij ministerie van Justitie

1990-1993

Lid Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR)

1993-1997

Voorzitter WRR

1997-2002

Lid Raad van State

2002-2006

Minister van Justitie

2007-2010

Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Sinds 2010

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Bent u hierop aangesproken in eigen kring? Door uw familie, of oude vrienden en collega's uit gremia als de Raad van State?

Donner gaat er nauwelijks op in. Hij krijgt brieven uit het land en die beantwoordt hij dan. En ja, ‘natuurlijk leg je dat uit. Ik leg mijn keuze uit aan vrienden en familie, zoals ik hem nu ook uitleg.’ Maar ieder heeft zijn eigen mening, hij wil niemand de maat nemen en wil niet kwijt of hem de maat genomen wordt.

In voormalige LPF-kring keken ze meewarig toe hoe de PVV in de samenwerking met het CDA stapte. Vooral aan Donner bewaren ze slechte herinneringen, achteraf had menigeen het nare gevoel dat ze waren ‘kapotgeregeerd’. Ook nu zouden Verhagen en Donner erop gokken dat de PVV in de problemen komt.

Speelt bij uw keus voor deze samenwerking niet ook het partijbelang? De strategische positie van het CDA op langere termijn?

Donner antwoordt in het soort volzinnen dat niet per se bedoeld lijkt om te citeren: ‘Ik meen dat op dit punt, maar dat zullen mensen die tot een andere conclusie komen evenzeer menen, dat vanuit de uitgangspunten van het CDA dit een standpunt is waartoe gekomen moet worden.’

Hij beëindigt een kort betoog aldus: ‘Als nou de discussie op het partijcongres geëindigd was in tweede tegen samenwerking en een-

derde vóór, had u dan gevraagd: waarom bent u niet in het kabinet gestapt?’

Dan hadden we hier niet gezeten. ‘Precies! Maar vanuit een zekere vooringenomenheid dat het niet had gemoeten, stelt u de vraag: waarom laat u zich niet meer gelegen liggen aan die eenderde...’

Maar meneer Donner, die vraag hebben we niet gesteld en u weet niet of wij voor of tegen dit kabinet waren... En we hadden hier dan niet gezeten omdat u dan waarschijnlijk geen minister was geweest. ‘Hoe dan ook: het CDA heeft op overtuigende wijze een keuze gemaakt. Een tweede meerderheid achten wij in dit land voldoende om de grondwet te wijzigen. Dus die voortdurende discussie over het CDA...’

Terug naar de afwegingen om in dit kabinet te stappen. Er wordt gefluisterd dat er eigenbelang speelt: u wilt volgend jaar vicevoorzitter van de Raad van State worden. Dat is een kabinetsbenoeming. Als loyaal kabinetslid heeft u een veel betere uitgangspositie dan bijvoorbeeld eeuwig rivaal Ernst Hirsch Ballin. Donner heft de handen in wanhoop. ‘Tja, je kunt ook zeggen: de heer Donner wil graag met pensioen, en zo kan ik alles met alles verbinden... Dit is een vraag uit de categorie: wanneer bent u opgehouden uw vrouw te slaan?’

Als een reactie uitblijft: ‘U kent het juiste antwoord toch? Nooit!’ Fijntjes: ‘Dat is het venijnige van vragen waarin een vooronderstelling zit.’

Gedurende de zomer kwamen verhalen naar buiten over een sfeer van intimidatie en machtspolitiek binnen het CDA. Hirsch Ballin vertelde onlangs in de Volkskrant dat hij op 16 augustus zijn beklag deed over de koers van Verhagen bij partijvoorzitter Henk Bleker. Kort daarna hoorde hij dat op dat moment al lang beklonken was dat diezelfde Bleker staatssecretaris onder diezelfde Verhagen zou worden.

Hirsch Ballin schrok ervan dat dat in zijn partij mogelijk was. Hoorde u dat gerucht destijds ook al? En wat vindt u daarvan?

‘Ik was niet bij dat gesprek.’

Het gaat niet om dat gesprek. Het gaat om de twee petten van Bleker. Wat vindt u daarvan?

‘Ik hoorde zoveel geruchten. Het gaat erom of het op dat moment ook waar was.’

Het congres vond het kennelijk een onprettige gedachte. Partijvoorzitters mogen niet meer tussentijds een kabinet in.

‘Ik ga over Bleker geen discussies heropenen. Ik constateer dat een resolutie is aangenomen om dat in de toekomst uit te sluiten. Ik geef daar geen oordeel over.’